

ΠΡΟΣ ΜΙΑ ΑΝΑΓΚΑΙΑ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

Η αποαποικιοποίηση του αναρχισμού ως
προϋπόθεση για έναν διάλογο μεταξύ των λαών

Μετάφραση: Γη και Ελευθερία - Tierra y Libertad
site: tierralibertad.com
fb page: Γη και Ελευθερία - Tierra y Libertad

Ο «δυσήνιος τύπος» είναι ένα κινηματικό εκδοτικό εγχείρημα για την ανάδειξη, γνωστοποίηση και διάδοση των αγώνων, για την διατήρηση της κοινωνικής-ταξικής μνήμης και για την εξάπλωση των αναρχικών, ελευθεριακών και ανατρεπτικών ιδεών.

Αφιερωμένο:
στον Σαμίρ Φλόρες, υπερασπιστή της γης,
που δολοφονήθηκε στις 20 Φεβρουαρίου
2019 από το μεξικανικό Κράτος,
στις κοινότητες που αντιστέκονται στην
αφηνιασμένη επίθεση του καπιταλισμού,
στους νεκρούς και τις νεκρές μας
στον αγώνα...

Πρόλογος

Ημετάφραση του παρόντος κειμένου μας φέρνει για ακόμα μια φορά σε επαφή με την Λατινική Αμερική και τους λαούς της. Αυτή τη φορά, όχι γνωρίζοντάς μας με τους αγώνες λαών ή κοινοτήτων, αλλά ανοίγοντας μια αρκετά ιδιαίτερη και ενδιαφέρουσα συζήτηση σχετικά με τη σχέση-σύνδεση του αναρχισμού με τους λαούς της Λατινικής Αμερικής. Παρότι το κείμενο αφορά μια άλλη ήπειρο και σχετίζεται με παραδόσεις, κουλτούρες και πολιτισμούς που δεν συναντάμε στην Ευρώπη θεωρούμε ότι μπορεί να διαμορφώσει ένα γόνιμο έδαφος για κριτική, συζήτηση, προβληματισμό, φέρνοντας μας αντιμέτωπους με ζητήματα –με τα οποία ανεξαρτήτως αν συμφωνούμε ή διαφωνούμε– δεν τα συμπεριλαμβάναμε στη σκέψη και άρα στη δράση μας και στον τρόπο που κινούμαστε.

Ευελπιστούμε η παρούσα έκδοση να λειτουργήσει ως καταλύτης στη σκέψη και τη δράση μας. Να μας προβληματίσει ή και να μας δείξει νέους δρόμους. Να αναδείξει την διαφορετικότητα και την πολυμορφία των αγώνων. Να συνεισφέρει σε έναν ανοιχτό διάλογο για το πώς μπορούμε να εξελίξουμε τα εργαλεία και τον αγώνα μας λαμβάνοντας υπόψιν τη διαφορετική κουλτούρα και πολιτισμό, τις διαφορετικές συνθήκες που επικρατούν, τους ιδιαίτερους κοινωνικούς συσχετισμούς που έχουν διαμορφωθεί μέσα στην ιστορία και τους αγώνες. Να αφουγκραστούμε και να ερμηνεύσουμε την κριτική σχετικά με τον τρόπο προσέγγισης του αναρχισμού σε λαούς, θέτοντας την αλληλεπίδραση με αυτούς σε νέα βάση.

αναρχική ομάδα «δυσήνιος ίππος»

Αποαποικιοποιώντας τον αναρχισμό¹

Ντανιέλ Μοντάνιες Πίκο,
αναρχική ομάδα La Atómica

Ο αναρχισμός είναι ένας κοινωνικός και ιδεολογικός σχηματισμός της σύγχρονης ιστορίας της Δύσης. Είναι ένας κοινωνικός σχηματισμός επειδή αναδύεται μέσα από καθημερινές κοινωνικές πρακτικές κοινωνικών ομάδων, όπως ήταν κάποιες συντεχνίες βιοτεχνών και τεχνιτών, βιομηχανικοί εργάτες και χωρικοί του 18ου και του 19ου αιώνα, που αγωνίζονταν ενάντια στην εκμετάλλευση στην οποία τους υπέβαλλε το καπιταλιστικό σύστημα. Και είναι ένας ιδεολογικός σχηματισμός, επειδή αναπτύχθηκαν κοινωνικές θεωρίες και πολιτικές γύρω από τις εν λόγω πρακτικές, που κατέληξαν να μετατραπούν σε ένα ολοκληρωμένο σύστημα πεποιθήσεων με πολλαπλές παραλλαγές σε όλα τα μήκη και πλάτη της υφελίου. Υπό αυτήν την έννοια, μπορούμε να ισχυριστούμε ότι πρόκειται για μια αγωνιστική παράδοση που αναδύεται μέσα στην ιστορική φάση που είναι γνωστή ως νεωτερικότητα, δηλαδή, ο αναρχισμός είναι ένα σύγχρονο προϊόν.

Όμως τα πράγματα δεν είναι τόσο απλά. Αν και ο αναρχισμός είναι παιδί της νεωτερικότητας, μόνο μια από τις μεγάλες κοινωνικές ομάδες εντός των οποίων κυοφορήθηκε, ο τομέας των βιομηχανικών εργατών, είναι γνήσια σύγχρονος, γεννήθηκε δηλαδή τη συγκεκριμένη ιστορική εποχή. Οι άλλοι δύο, εκσυγχρονίστηκαν μέσω της βίας και, στην πραγματικότητα, αποτέλεσαν τη μεγάλη πλειονότητα της υλικής

¹ Το κείμενο μεταφράστηκε από τον συλλογικό τόμο με τίτλο *Repensar el anarquismo en América Latina: Historias, epistemes, luchas y otras formas de organización* [Αναστοχασμοί πάνω στον αναρχισμό στη Λατινική Αμερική: ιστορίες, γνώσεις, αγώνες και άλλες μορφές οργάνωσης (Πόλη του Μεξικού, 2020)]

και ανθρώπινης βάσης του εργατικού βιομηχανικού τομέα. Μετά από αυτήν τη διαδικασία, αυτό που απέμεινε από την κοινωνική ομάδα των συντεχνιακά οργανωμένων τεχνιτών και των αγροτών, συνέχισε να αγωνίζεται μέχρι τις μέρες μας ενάντια σε πολλούς από τους μετασχηματισμούς που η νεωτερικότητα είχε επιφέρει πάνω σε ένα προηγούμενο κοινωνικό σύστημα, στο οποίο αυτές οι ομάδες απολάμβαναν, έστω και μέσα στην υποταγή τους, μεγαλύτερων προνομίων.

Από τις παραπάνω τρεις κοινωνικές ομάδες γεννήθηκαν οι αναρχικές ιδέες, οι οποίες ήταν ποικιλόμορφες, σε μεγάλο βαθμό εξαιτίας της διαφορετικότητας ιστοριών, συμφερόντων και συνθηκών στο εσωτερικό της καθεμίας από αυτές. Αυτές οι διαφορές παρατάθηκαν στον χρόνο και υπήρξαν από τους πρωταρχικούς λόγους για τους οποίους ο αναρχισμός άρχισε να αποκτά επίθετα και να χωρίζεται σε διαφορετικές «γραμμές», κάποιες από τις οποίες βρέθηκαν σε αντιπαράθεση η μία με την άλλη, όπως ο αναρχοκομμουνισμός, ο αναρχοσυνδικαλισμός, ο αναρχοατομικισμός, ο αναρχοκολλεκτιβισμός, ο αναρχοφεμινισμός, ο αναρχοϊθαγενισμός, ο αναρχοπρωτογονισμός, κλπ. Αλλά όλα αυτά τα ρεύματα επέμειναν στο πρώτο συστατικό του «αναρχισμού», μοιράζονταν, ως εκ τούτου, έναν κοινό προσδιορισμό.

Αυτήν την κοινή σύλληψη που συνένωνε τόσο ανόμοια κινήματα, μπορούμε να τη βρούμε στην ίδια την ετυμολογία του όρου «αναρχία», η οποία, όπως γνωρίζουμε έχει ελληνική προέλευση και αποτελείται από το στερητικό α (που σημαίνει χωρίς) και την αρχή (που σημαίνει γέννηση, προέλευση, ηθική αρχή, αλλά και εξουσία). Για πολύ καιρό η έννοια της αναρχίας χρησιμοποιήθηκε ως μεταφορά που περιγράφει το χάος ή την έλλειψη τάξης, αλλά ο *Προυντόν* στο έργο του *Τι είναι η ιδιοκτησία (1840)* την επαναπροσδιόρισε δίνοντάς της θετική σημασία, ως «μία μορφή διακυβέρνησης χωρίς αφεντικά ούτε κυρίαρχους». Αυτό από μόνο του δεν σήμαινε την απουσία ηγετών - γνωρίζουμε ότι υπήρξαν πολλές προσωπικότητες που ήταν και είναι επικεφαλής διάφορων αναρχικών κινημάτων - αλλά δινόταν έμφαση στο χτίσιμο ενός κοινωνικού συστήματος, όπου οι πολιτικές αποφάσεις θα βρίσκονταν στα χέρια μια συλλογικής και όχι μιας ανώτατης εξουσίας. Ως προϊόν της νεωτερικότητας ο αναρχισμός είδε στην εποχή του - και συνεχίζει να βλέπει - αυτόν τον «αφέντη και κυρίαρχο» στη μορφή του σύγχρονου Κράτους. Έτσι, συγκολλητικό στοιχείο της

παράδοσης, η κοινή έννοια που έδινε ζωή στη σύλληψη του αναρχισμού, ήταν και είναι βασικά η ριζοσπαστική κριτική προς το Κράτος. Αλλά το πράγμα δεν μένει εκεί· ο αναρχισμός είναι αναγνωρισμένος για μια σειρά από αρχές και πρακτικές που μοιράζονται σχεδόν όλα τα ρεύματά του, όπως οι εξής: το πρόταγμα της αυτονομίας, η οριζόντια οργάνωση, η κοινοτική διαχείριση της εργασίας, ο αγώνας ενάντια στον καπιταλισμό, η υπεράσπιση της γης και της επικράτειας, κ.ά.

Εάν όμως κοιτάξουμε γύρω μας αλλά και στην ιστορία, θα δούμε ότι αυτές οι πρακτικές και οι αρχές, όπως και το στοιχείο της ριζοσπαστικής κριτικής στο σύγχρονο Κράτος, ήταν και είναι παρούσες με διαφορετικούς τρόπους σε μια πληθώρα σχηματισμών και κοινωνικών αγώνων λαών και οργανώσεων σε όλον τον κόσμο από αρχαιοτάτων χρόνων. Υπό αυτήν την έννοια, μπορεί να ισχυριστεί κανείς ότι ο αναρχισμός είναι κάτι πολύ περισσότερο από ένα κοινωνικό μόρφωμα μιας συγκεκριμένης ιστορικής εποχής ή μια ιδεολογία, αλλά είναι κάτι σαν μια έμφυτη, αυθόρμητη και αρχέγονη τάση οριζόντιας κοινοτικής οργάνωσης, μη κρατικής, την οποία το ανθρώπινο ον έχει ξεδιπλώσει σε μια πληθώρα πλαισίων και στιγμών κατά τη διάρκεια της ιστορίας.

Σε αυτό το σημείο είναι που φτάνουμε στον πυρήνα του ζητήματος που θα θέλαμε να εξετάσουμε: γιατί, παρόλο που υπάρχει μια καθαρή συσχέτιση πρακτικών και ιδεών μεταξύ του αναρχισμού και μορφωμάτων, οργανώσεων και παραδόσεων κοινωνικού αγώνα διαφόρων τύπων σε όλον τον κόσμο, δεν έχουν καθιερωθεί, παρά μόνο σε σπάνιες εξαιρέσεις σταθερές συμμαχίες μεταξύ αυτών των παραδόσεων;

Η σύντομη απάντηση σε αυτήν την ερώτηση, την οποία θα προσπαθήσουμε να αναπτύξουμε πιο αναλυτικά σε αυτό το κείμενο, είναι ότι ο αναρχισμός, ως προϊόν της δυτικής νεωτερικότητας, δεν καταφέρνει να ξεφύγει από ένα από τα συστατικά στοιχεία της ίδιας της νεωτερικότητας: τον ρατσισμό. Αυτό το πρόβλημα, που πηγάζει από την αποικιακή φύση της δυτικής νεωτερικότητας, έχει παρεμποδίσει σε μεγάλο βαθμό τη δυνατότητα του αναρχισμού να κάνει διάλογο με άλλες εμπειρίες αγώνα, οι οποίες προέρχονται από παραδόσεις προγενέστερες της νεωτερικότητας ή από μη δυτικές πολιτισμικές μήτρες.

Παρόλο που πιστεύουμε ότι ο ρατσισμός είναι ένα σοβαρό πρόβλημα προς επίλυση στο εσωτερικό του αναρχισμού γενικά, σε αυτό το κείμενο θα επικεντρωθούμε στη δική μας περίπτωση, τη λατινοα-

μερικανική. Στην ήπειρό μας, αν και συνυπάρχουν για περισσότερο από έναν αιώνα αναρχικές παραδόσεις με μορφές κοινοτικών αγώνων που είναι πολύ παρόμοιες, η πραγματική σχέση ανάμεσα σε αυτές τις γραμμές δεν έχει υπάρξει εύκολη ούτε αρκετά συχνή, όπως θα περίμενε κανείς. Από αυτήν την άποψη, είναι παράξενο το ότι δεν υπάρχουν συστηματικές μελέτες σχετικά με αυτό το ζήτημα. Υπάρχουν είτε αποσπασματικές απόπειρες, όπως μελέτες συγκεκριμένων περιπτώσεων τέτοιων σχέσεων, είτε ιστορίες του αναρχισμού στη Λατινική Αμερική, που συμπεριλαμβάνουν σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό αυτό το πρόβλημα, αλλά ακόμα δεν έχουν παραχθεί έργα που να έχουν προσπαθήσει να συστηματοποιήσουν τη συνθετότητα και τη δυναμική αυτής της προβληματικής σχέσης. Αυτό δεν σημαίνει ότι πρέπει να περιμένουμε να το κάνει ένα άτομο – υποτίθεται – κατάρτισμένο, αλλά προτείνουμε αυτό να αποτελέσει μια συλλογική δουλειά, που θα αρχίσουμε να παίρνουμε στα σοβαρά στους διάφορους κύκλους, συλλογικότητες και οργανώσεις αναρχικού και ελευθεριακού χαρακτήρα. Σε αυτό το γραπτό θέλουμε μόνο να υπογραμμίσουμε κάποιες προκαταρκτικές ιδέες που έχουμε σχετικά με το θέμα, οι οποίες θα μπορούσαν να χρησιμεύσουν για να πυροδοτήσουν τη συζήτηση. Αυτό που βασικά προτείνουμε είναι ότι, για να ξεκινήσει ένας διάλογος μεταξύ των δύο παραδόσεων αγώνα, ο οποίος θα αποδώσει καρπούς, χρειάζεται πρώτα να αποαποικιοποιήσουμε κάποιες οπτικές και ιδέες που έχει κατασκευάσει ο αναρχισμός σχετικά με τους λαούς της ηπείρου μας και του κόσμου γενικότερα. Εδώ θα σκιαγραφήσουμε κάποιες προτάσεις για να εγκαινιάσουμε αυτήν την προσπάθεια. Θεωρούμε, επιπλέον, ότι πρόκειται για ένα επείγον καθήκον στο πλαίσιο όπου ζούμε, επειδή η κοινή δράση μεταξύ των δύο γραμμών, φαίνεται σήμερα πολύ αναγκαία για την επιβίωση και των δύο παραδόσεων αγώνα, αλλά και της ίδιας της ζωής.

Επίσης, προτού μπούμε για τα καλά στο θέμα, θα ήθελα να τονίσω ότι αυτή η προσπάθεια δεν θα ήταν δυνατή χωρίς την επιρροή των ιδεών στοχαστών που έχουν θέσει πολύ παρόμοια ζητήματα, όπως

²Καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης του Αυτόνομου Πανεπιστημίου της Μαδρίτης (UAM), που έχει τονίσει σε πολλές περιπτώσεις τον ευρωκεντρικό χαρακτήρα πολλών αναρχισμών και την ανικανότητά τους να συλλάβουν το επαναστατικό δυναμικό διαφόρων κοινωνικών εμπειριών απελευθερωτικού χαρακτήρα, οι οποίες δεν αυτοπροσδιορίζονται ως κατεξοχήν αναρχικές.

ο Κάρλος Τάμπο², οι σύντροφοι Ούγκο Άβαλος και Άμπελ Μπερδέχο της ομάδας De la Roca al Metal³, ο Μιγκέλ Άνχελ, αγωνιστής της CNT της Μαδρίτης, ο στοχαστής του λαού Ανιού, Χοσέ Άνχελ Κιντέρο Γουέρ⁴, η στοχάστρια του λαού Σόκε, Χοσέφα Σάντσεζ Κοντρέρας⁵, ο αποασοικιακός Πορτορικανός στοχαστής Ραμόν Γκροσφόνγκελ⁶ και οι Χουάν Βισέντε Ιμπόρα και Ραούλ Πράδα Αλκορέσα, σύντροφοι που μελετούν με πάθος τις σχέσεις ανάμεσα στα αναρχικά και τα λαϊκά κινήματα.

Μια αναγκαία συνάντηση

Ο αναρχισμός έφτασε στην περιοχή μας πριν από περισσότερο από έναν αιώνα, μαζί με Ευρωπαίους μετανάστες, Ισπανούς και Ιταλούς στην πλειονότητά τους και από τότε διαδόθηκε από διάφορες λαϊκές

³Συλλογικότητα που εφαρμόζει και σκέφτεται την αναρχοαρχαιολογία με ενδιαφέροντες συλλογισμούς σχετικά με την ανάδυση του Κράτους και παράλληλα προτείνει πρακτικές ανάκτησης της συλλογικής μνήμης από κοινότητες και λαούς της Ιβηρικής Χερσονήσου.

⁴Σύντροφος που έχει αφοσιωθεί στο χτίσιμο μιας σκέψης από τη σκοπιά του 'Nosotros' (εμείς) των λαών της ηπείρου μας, ο οποίος έχει τονίσει την αναγκαιότητα να καθιερωθεί ένας διάλογος ανάμεσα στις παραδόσεις αγώνα των λαών και τις αναρχικές, πέρα από το εκκρεμές αριστερά-δεξιά.

⁵Συντρόφισσα που πάντα τόνιζε την εγγύτητα κάποιων θεμελιωδών αξιωμάτων των αναρχικών αγώνων με τους αγώνες των λαών, τόσο κατά τη διάρκεια της ιστορίας όσο και σήμερα, αναζητώντας δυνατότητες και τρόπους διάρθρωσης των διαφορετικών τρόπων κατανόησης και πραγματοποίησης του επαναστατικού κοινωνικού αγώνα.

⁶Ο Ραμόν Γκροσφόνγκελ είναι από τους διανοούμενους του δικτύου Νεωτερικότητα/Αποικιακότητα (Red Modernidad/ Colonialidad - M/C) με τη λιγότερο αρνητική στάση σχετικά με την ομοιότητα ανάμεσα στις διάφορες παραδόσεις αγώνα και την αναρχική σκέψη. Είναι επιφυλακτικός απέναντι στη ριζοσπαστική κριτική στο Κράτος έτσι όπως αυτή εκφράζεται από τους αναρχισμούς, επειδή, μεταξύ άλλων, πρόκειται για μια ευρωκεντρική κριτική. Έχει επίσης κατακρίνει σε πολλές περιπτώσεις την τάση προς την «καθαρότητα» που χαρακτηρίζει αυτές τις κριτικές, η οποία μας εμποδίζει να κατανοήσουμε ορισμένες πολιτικές στρατηγικές που χρησιμοποιούν στους αγώνες τους οι λαοί που είχαν κατακτηθεί. Ωστόσο, θεωρεί ότι ο αναρχισμός είναι μια παράδοση με μεγάλες συνεισφορές στο σημαντικό καθήκον της «κοινοτικοποίησης της εξουσίας» στις κοινωνίες μας, σε αντίθεση με άλλους διανοούμενους του δικτύου M/C, όπως ο Ενρίκε Ντουςέλ, που επικρίνουν ανοικτά τον αναρχισμό ως τρομερά στερεοτυπικό ιδεαλισμό.

ομάδες του λατινοαμερικανικού προλεταριάτου. Ωστόσο, αν και μοιράζεται διάφορες αρχές με πολλούς αντιαποικιακούς αγώνες των λαών, λίγες φορές κατέστη εφικτό να καθιερωθούν γόνιμες συμμαχίες μαζί τους. Ή μήπως, όπως τονίζουν διάφορες μελέτες, δεν ήταν τελικά τόσες λίγες αλλά πρόκειται κυρίως για ένα ζήτημα άγνοιας και ασορατότητας; Αυτή η άγνοια σχετίζεται με μια γενική συσκότιση γύρω από την ιστορία του αναρχισμού στη Λατινική Αμερική, η οποία είναι σίγουρα ένα από τα πολιτικο-ιδεολογικά ρεύματα που έχουν μελετηθεί λιγότερο συστηματικά και σε βάθος στην ήπειρό μας, αν και υπάρχουν κάποιες λιγοστές εξαιρετικές προσπάθειες.

Από αυτόν τον συλλογισμό, απορρέουν δύο καθήκοντα που είναι σε εκκρεμότητα. Το πρώτο είναι ότι χρειάζεται ακόμα να εμβαθύνουμε στη μελέτη και τη διάδοση του αναρχισμού στην περιοχή μας γενικά, δουλειά η οποία έχει ξεκινήσει με εξαιρετικό τρόπο, αλλά για την οποία μένουν ακόμα πολλά να γίνουν. Και το δεύτερο, πηγάζει από το πρώτο και μας προτρέπει να εμβαθύνουμε συγκεκριμένα στις ιστορικές σχέσεις του λατινοαμερικανικού αναρχισμού με τους αγώνες των κοινοτήτων των λαών της ηπείρου, ζήτημα που έχει μελετηθεί ακόμα λιγότερο. Παρόλα αυτά, αυτό το δεύτερο καθήκον έχει ξεκινήσει με προεξέχουσες κάποιες αναλύσεις για τη σχέση του αναρχισμού με τους λεγόμενους ιθαγενείς λαούς, συγγραφέων όπως οι Κάρλος Πασμίνιο⁷, Μπενχαμίν Μαλντονάδο⁸, Αρτούρο Βίλτσις Σεντίγιο⁹ αλλά και γυναικών συγγραφέων όπως η Σίλβια Ριβέρα Κουσικάνκι και η Σουλέμα Λεμ¹⁰. Αυτή η επικράτηση των ιθαγενών λαών στις μελέτες είναι πολύ κατανοητή, δεδομένου ότι πολλές από τις κοινότητές τους διατηρούν έντονες ομοιότητες με θεμελιώδεις αναρχικές θέσεις, τόσο στις πρακτικές ζωής και αγώνα τους ενάντια στο Κράτος, όσο και στις φιλοσοφίες, κοσμοθεωρίες και κοινωνικές θεωρίες τους. Αλλά η με-

⁷Pazmiño, Carlos (2010) *Anarquismo comunista y dilema indio*, διαθέσιμο στο *Anarquismo Comunista y dilema indio. Pasado, presente y futuro revolucionario*. - Anarkismo

⁸Maldonado, Benjamin (2012) *Magonismo y vida comunal mesoamericana*, Oaxaca: CSEIIIO.

⁹Vilchis Cedillo, Arturo (2008) Arturo Pablo Peralta Miranda. *Travesía de un itinerante*, México: América Nuestra-Rumi Maki.

¹⁰Cusicanqui, Silvia; Lehm, Zulema (1988) *Los artesanos libertarios y la ética del trabajo*, La Paz: THOA.

λέτη θα μπορούσε επίσης να διευρυνθεί στις μαύρες κοινότητες της ηπείρου, οι οποίες έχουν διαφυλάξει και επαναεπινοήσει παραδόσεις αφρικανικής προέλευσης, που ζωντάνεψαν τη φλόγα των αγώνων τους ενάντια στο αποικιακό δουλοκτητικό σύστημα. Τέτοιες παραδόσεις αποτελούν, για παράδειγμα, η ίδρυση κοινοτήτων με κοινωνικές πρακτικές ελευθεριακού χαρακτήρα, όπως ήταν οι λεγόμενοι κιλόμπος¹¹. Το ίδιο μπορεί να σκεφτεί κανείς για κοινότητες που έχουν μελετηθεί ακόμα λιγότερο, όπως εκείνες που έχουν ασιατική καταγωγή ή που σχετίζονται με λαούς Ρομά, οι οποίοι κατοικούν για περισσότερο από έναν αιώνα στην ήπειρό μας.

Όμως αυτή η δουλειά δεν είναι μόνο μια ακαδημαϊκή αναγκαιότητα, αλλά πάνω απ' όλα κοινωνική, θα μπορούσαμε να πούμε ακόμα και ζωτική. Στη δική μας πραγματικότητα, μετά την πτώση του Τείχους του Βερολίνου και τη διχοτομική ματιά του κόσμου σε καπιταλιστικό και κομμουνιστικό, η βία του σύγχρονου καπιταλιστικού Κράτους έχει αρχίσει και πάλι να στρέφεται ενάντια στους λαούς και ενάντια στους αναρχικούς. Οι ιθαγενείς λαοί και οι κοινότητές τους, καθώς και οι μιγαδικές-αγροτικές αλλά και οι αφρικανικής καταγωγής κοινότητες της περιοχής μας, πάντα αποτελούσαν προτιμώμενο στόχο των καπιταλιστών, κυρίως εξαιτίας της παρουσίας φυσικών πόρων στα εδάφη τους, αλλά σήμερα ζουν μια κλιμάκωση των επιθέσεων εναντίον τους, που οφείλεται στην επιβολή εκ μέρους του νεοφιλελεύθερου μοντέλου της υποχρεωτικής επιστροφής της οικονομίας στον πρωτογενή τομέα.

Από την άλλη, μετά την εξάλειψη της κομμουνιστικής απειλής, η αναρχική δράση έχει μπει αποφασιστικά στο στόχαστρο Κράτους και κεφαλαίου. Αγωνιστές των λαών που υπερασπίζονται τα εδάφη και τους τρόπους ζωής τους, καθώς και αναρχικοί αγωνιστές, αντιμετωπίζονται σαν τρομοκράτες από πολλά κράτη και ιδιωτικές επιχειρήσεις στην περιοχή μας, υφίστανται βασανιστήρια, φυλακίσεις, και δολοφονίες που μένουν ατιμώρητες. Αυτή η κατάσταση υποδεικνύει ότι για το Κράτος και τις εταιρίες αυτές οι δύο παραδόσεις αγώνα έχουν κάτι

¹¹Τα κιλόμπος ήταν αυτόνομες κοινότητες στα εδάφη πρώην αποικιών της Νότιας Αμερικής, τις οποίες είχαν χτίσει σκλάβοι που είχαν δραπετεύσει από την καταναγκαστική εργασία στις φυτείες. Τα περισσότερα κιλόμπος ιδρύθηκαν στα εδάφη της σημερινής Βραζιλίας, της Βενεζουέλας, της Κολομβίας, του Εκουαδόρ και του Παναμά, αλλά και σε νησιά της Καραϊβικής όπως η Τζαμάικα [Σ.τ.μ.].

κοινό που ενοχλεί. Και οπωσδήποτε το έχουν: εφαρμόζουν κάθε μέρα κοινωνικές πρακτικές που προσπαθούν να γεννήσουν μια αντίθεση στο καπιταλιστικό σύστημα και ταυτόχρονα θέτουν τον σπόρο άλλων πιθανών μορφών ζωής στον πλανήτη, που να μην βασίζονται στην εκμετάλλευση του ανθρώπινου όντος και τη λεηλασία της φύσης.

Από αυτήν την άποψη, ο αναρχισμός, μεταξύ των ιδεολογιών που έφτασαν από την Ευρώπη, είναι εκείνος που εμπεριέχει τη μεγαλύτερη δυναμική προσέγγισης των αγώνων των λατινοαμερικανικών λαών, εξαιτίας αυτής της επιμονής στην άμεση δράση και της κριτικής στο Κράτος και επιπλέον, τοποθετείται εκτός του εκκρεμούς αριστερά-δεξιά, το οποίο επιχειρεί να φυλακίσει τις ιδέες της εποχής μας. Όπως γνωρίζουμε, και οι δύο αυτές εκφράσεις, η αριστερά και η δεξιά, έχουν καταλήξει να καταστέλλουν χρησιμοποιώντας διαφορετικούς κρατικούς μηχανισμούς, τόσο τους αναρχισμούς, όσο και τους αγώνες των λαών. Η διαπίστωση αυτού του γεγονότος, θα έπρεπε να μας χρησιμεύει τουλάχιστον ως αφετηρία για να προσπαθήσουμε να εγκαταστήσουμε μια προσέγγιση ανάμεσα σε αυτές τις δύο παραδόσεις αγώνα, που όχι μόνο μοιράζονται παρόμοιες επιθυμίες και πολιτικές πρακτικές, αλλά δυστυχώς υφίστανται και παρόμοιες επιθέσεις εκ μέρους του Κράτους και του Κεφαλαίου. Για να προωθήσουμε και να ενισχύσουμε αυτήν την προσέγγιση που έχει ήδη πραγματοποιηθεί σε κάποιες περιπτώσεις αν και σε μικρό βαθμό, προτείνουμε την αποασποικιοποίηση του αναρχισμού.

Να αποασποικιοποιήσουμε τον αναρχισμό

Να αποασποικιοποιήσουμε τον αναρχισμό; Δηλαδή ο αναρχισμός είναι αποικιοκρατικός; Αφού από τη σκοπιά του αναρχισμού πάντα ο αγώνας ήταν ενάντια στην αποικιοκρατία, τον ιμπεριαλισμό και υπέρ του δικαιώματος αυτοδιάθεσης των λαών. Λοιπόν ναι. Να αποασποικιοποιήσουμε τον αναρχισμό. Επειδή η αποικιοκρατία στις μέρες μας δεν είναι μόνο η επιβολή μιας πολιτικής εξουσίας κάποιων λαών πάνω στους άλλους, αλλά ένα σύνθετο πλέγμα πολιτισμικής κυριαρχίας. Αυτό σημαίνει ότι η αποικιοκρατία δεν τελειώνει όταν ένας λαός είναι κυρίαρχος σύμφωνα με τον νόμο και όταν έχει, για παράδειγμα, δικό του Κράτος, αλλά ότι η αποικιοκρατία συνεχίζεται με άλλα μέσα.

Για να ξεκαθαρίσουν αυτό το ζήτημα διανοούμενοι και ακτιβιστές του δικτύου Νεωτερικότητα/Αποικιακότητα έχουν κάνει τη διάκριση ανάμεσα σε «αποικιοκρατία» και «αποικιακότητα». Αυτή η ιδέα προτείνει την κατανόηση της αποικιοκρατίας με τον κλασικό τρόπο, δηλαδή ως εκείνη την ιμπεριαλιστική διαδικασία που στην περιοχή μας ξεκινά με την κατάκτηση από την Ισπανική Αυτοκρατορία κατά τον 16ο αιώνα και λήγει τον 19ο και τον 20ο αιώνα, ανάλογα για το ποια εδάφη της ηπείρου μιλάμε. Χρειάζεται να έχουμε υπόψη ότι ακόμα και σήμερα, υπάρχουν εδάφη που επισήμως παραμένουν εγγεγραμμένα στις αποικιακές μητροπόλεις, όπως είναι η περίπτωση πολλών νήσων της Καραϊβικής, αν και δεν αποτελούν πλέον την πλειονότητα όπως παλιότερα. Από την άλλη, η αποικιακότητα καταλήγει να είναι ένα πλέγμα μορφών μέσω των οποίων συντηρείται η αποικιακή κυριαρχία, παρόλο που έχει τελειώσει η αποικιοκρατία, τονίζει δηλαδή ο όρος, ότι έχουν παγιωθεί διάφορες οικονομικές και πολιτικές κυριαρχίες που αποτελούν κληρονομιά του αποικιακού καθεστώτος.

Αυτήν τη διαδικασία, ο Γκανέζος στοχαστής και πολιτικός Κουάμε Νκρουμά την ονόμασε «νεοαποικιοκρατία» στο γνωστό έργο του με τίτλο Νεοαποικιοκρατία: το τελευταίο στάδιο του ιμπεριαλισμού (1965) και διάφοροι Λατινοαμερικανοί στοχαστές, όπως ο Ρουί Μάουρο Μαρίνι την κατέταξαν στις λεγόμενες Θεωρίες της Εξάρτησης, οι οποίες μελετούν τις διάφορες μορφές δομικής και πολιτικο-οικονομικής εξάρτησης από τις μητροπόλεις, ακόμα και μετά την απελευθέρωση ή την πολιτική ανεξαρτησία των λατινοαμερικανικών κρατών. Οι αναλύσεις αυτές υπήρξαν πολύ σημαντικές επειδή αποδείκνυαν ότι οι χώρες της Λατινικής Αμερικής και του λεγόμενου «Τρίτου Κόσμου» δεν ήταν «υπανάπτυκτες» λόγω έλλειψης ικανότητας, αλλά εξαιτίας του ιμπεριαλιστικού καταναγκασμού, που τις υποχρέωνε να αποτελούν εδάφη εξόρυξης πρώτων υλών και φθηνών εργατικών χεριών προς όφελος των πλούσιων χωρών.

Από την άλλη, υπάρχει το πρόβλημα που ο Ανίμπαλ Κιχάνο και ο Ιμάουελ Βαλερστάιν¹² έχουν βαφτίσει «αποικιακότητα της εξουσίας». Αυτή η ιδέα ήταν προϊόν της συζήτησης σχετικά με την «εσωτερική

¹² Quijano, Aníbal; Wallerstein, Immanuel (1992) "Americanness as a Concept or the Americas in the Modern World-System", *International Social Science Journal*, no. 134, pp. 545-557.

αποικιοκρατία» στην περιοχή μας. Από τη δεκαετία του 1940, τα μαύρα κινήματα στις Ηνωμένες Πολιτείες άρχισαν να διακηρύσσουν ότι αντιμετωπίζονταν σαν μια εσωτερική αποικία μέσα στη χώρα τους. Έτσι, άρχισαν να χτίζουν συμμαχίες με τους αντιαποικιακούς αγώνες στην Αφρική εκείνης της εποχής και να αντιμάχονται τον δομικό ρατσισμό εντός των ΗΠΑ. Αυτή η ιδέα θεωρητικοποιήθηκε τη δεκαετία του 1950, μεταξύ άλλων, από έναν κριτικό κοινωνιολόγο ονόματι Τσαρλς Ράιτ Μίλλς¹³, από τον οποίο την πήρε ο Μεξικανός στοχαστής Πάμπλο Γκονσάλες Κασανόβα¹⁴ τη δεκαετία του 1960 για να την εφαρμόσει στη μεξικανική και τη λατινοαμερικανική κοινωνία. Μαζί με τον Ροντόλφο Σταβενχάγκεν¹⁵ κατέληγαν στο συμπέρασμα ότι στα ανεξάρτητα πλέον κράτη της Λατινικής Αμερικής υπήρχε μία εσωτερική αποικιοκρατία, κληρονομία της αποικιακής εποχής, η οποία συνέχιζε να κυριαρχεί πάνω σε ορισμένες κοινωνικές ομάδες, πάνω απ' όλα, στους λεγόμενους ιθαγενείς λαούς.

Εμβαθύνοντας στον στοχασμό περί «αποικιακότητας της εξουσίας» παρατηρούμε πώς οι νέες ελίτ των ανεξάρτητων κρατών αναπαράγουν τα ίδια μοτίβα και τις ίδιες μορφές αποικιακής εξουσίας πάνω στους λαούς που κατοικούν στην επικράτειά τους, τους οποίους θεωρούν ως κατώτερους. Οι δύο ιδέες, «εσωτερική αποικιοκρατία» και «αποικιακότητα της εξουσίας» είναι αρκετά παρόμοιες, μόνο που οι δεύτερη δίνει μεγαλύτερη έμφαση στην επιστημολογική όψη της εξουσίας, ενώ η πρώτη επικεντρώνεται σε φαινόμενα πολιτικά, κοινωνιολογικά και ανθρωπολογικά. Η έννοια της αποικιακότητας καταδεικνύει ότι η αποικιοκρατία σήμερα συνεχίζει να αναπαράγεται ως κυριαρχία όχι μόνο στην πολιτικο-οικονομική σφαίρα, αλλά και πάνω στον τρόπο σύλληψης της ύπαρξης, στην κατασκευή της γνώσης, στις σχέσεις μεταξύ αντρών και γυναικών, στη σχέση του ανθρώπου με τη φύση, κλπ. Αυτό σημαίνει ότι, για παράδειγμα, σε ένα πανεπιστή-

¹³Wright Mills, Charles (1963) *The Problem of Industrial Development*, L. Horowitz (Ed.) *Power, Politics and People: The Collected Essays of C. Wright Mills*, New York: Oxford University Press, pp. 150-183.

¹⁴González Casanova, Pablo (1963) "Sociedad plural, colonialismo interno y desarrollo", *América Latina*, vol. VI, núm. 3, pp. 15-32.

¹⁵Stavenhagen, Rodolfo (1963) "Clases, colonialismo y aculturación. Ensayo sobre un sistema de relaciones interétnicas en Mesoamérica", *América Latina*, vol. VI, núm. 4, pp. 63-104.

μιο της Λατινικής Αμερικής οι σπουδές συνεχίζουν βασικά να πραγματοποιούνται από την σκοπιά των μεθόδων, των μορφών και των περιεχομένων που επιβλήθηκαν από τις δυτικές μητροπόλεις. Αλλά ακόμα δεν έχουμε φτάσει στο μεδούλι της υπόθεσης. Ο πυρήνας της αποικιακότητας έτσι όπως την ορίσαμε, είναι που υποστηρίζει ότι η νεωτερικότητα ως ιστορική εποχή και ως σύστημα εκπολιτισμού, καθώς και το οικονομικό και πολιτικό της σύστημα, δηλαδή ο καπιταλισμός και το Κράτος, είναι εγγενώς αποικιακά και χτισμένα πάνω στη ρατσιστική ιδέα ότι υπάρχουν σύγχρονοι και πρωτόγονοι λαοί, πολιτισμένοι και απολίτιστοι, αναπτυγμένοι και υπανάπτυκτοι. Ο ορθός λόγος έτσι, θεωρείται ως ιδιότητα της Δύσης και ο υπόλοιπος κόσμος προσπαθεί να τον αντιγράψει χωρίς ιδιαίτερη επιτυχία. Γι' αυτό και συναντάμε στα αποικιοποικιακά κείμενα τον ενιαίο όρο Νεωτερικότητα/Αποικιακότητα, επειδή οι δύο αυτές έννοιες γίνονται αντιληπτές ως αδιαχώριστες.

Όλη αυτή η εξήγηση ήταν λίγο μακροσκελής και ίσως ανιαρή, αλλά πιστεύουμε ότι είναι αναγκαία, επειδή αυτό που θα πούμε στη συνέχεια ακούγεται ίσως υπερβολικό για πολλούς/ές συντρόφους/ισσες. Ο αναρχισμός είναι αποικιακός. Αποικιακός, επειδή έχουμε μάθει να θεωρούμε ότι υπάρχουν λαοί πιο προχωρημένοι από άλλους. Ως εκ τούτου, ο αναρχισμός είναι επίσης ρατσιστικός. Σε αυτό το σημείο είναι θεμελιώδες να εξηγήσουμε το πόσο σύνθετη είναι η ιδέα της φυλής. Κάθε αναρχικός/ή θα βιαστεί να καυχηθεί ότι είναι ενάντια στον ρατσισμό, όπως και ενάντια στην πατριαρχία. Αν θέλει να είναι συνεπής με την αρχή του να ξεμπερδεύουμε με κάθε είδους εξουσία και κοινωνική ιεραρχία, ο αναρχισμός δεν πρέπει να επιτρέπει προκαταλήψεις φυλής ή φύλου. Αλλά αυτό δεν αναιρεί κάτι που γνωρίζουν πολύ καλά οι λαοί μέσα από τους αγώνες τους ή οι γυναίκες μέσα από τους δικούς τους: ότι ο αναρχισμός δεν μπορεί εύκολα να δραπετεύσει από αυτή τη συνθήκη. Αυτό είναι λογικό, εφόσον γεννήθηκε μέσα στη νεωτερικότητα. Ως προϊόν νεωτερικό, είναι εγγενώς πατριαρχικός και αποικιακός. Ο αναρχισμός μπορεί να θεωρηθεί αντιρατσιστικός, μπορεί να περιλαμβάνει στις γραμμές του μαύρους αγωνιστές και να μην ανέχεται ρατσιστικές προκαταλήψεις στο εσωτερικό του, αλλά συνεχίζει να θεωρεί – ακόμα και με τρόπο ίσως λανθάνων και μη συνειδητό – ότι υπάρχει ένα σύγχρονος πολιτισμός, από τον οποίο ο ίδιος προέρχεται και ο οποίος είναι ανώτερος από τους άλλους. Από αυτήν

την άποψη, ο αναρχισμός είναι ρατσιστικός. Τρία ζητήματα στα οποία γίνεται εμφανές αυτό το πρόβλημα, είναι ο ευρωκεντρισμός, ο πατερναλισμός και ο εξωτισμός.

Ευρωκεντρισμός

Ο ευρωκεντρισμός είναι ένα σύνθετο πρόβλημα για τον αναρχισμό σε μια πληθώρα θεμάτων, επειδή εισάγει τη γραμμική αντίληψη του χρόνου, η οποία βασίζεται στη ρατσιστική ιδέα της προόδου. Εκεί που περισσότερο ξεχωρίζει αυτό, είναι στην κριτική προς το Κράτος, την εξουσία και τη θρησκεία. Ίσως από αυτά τα τρία προβλήματα, εκείνο στο οποίο έχουμε προχωρήσει είναι το θρησκευτικό, μια και ποικίλες εμπειρίες, όπως οι ριζοσπαστικές εκδοχές των θεολογιών της απελευθέρωσης, απέδειξαν ότι οι θρησκευτικές πρακτικές και το θρησκευτικό συναίσθημα δεν βρίσκονταν σε καμία περίπτωση σε αντίθεση με τους αγώνες απελευθερωτικού χαρακτήρα.

Σε ό,τι αφορά το ζήτημα του Κράτους, πολλές εκφάνσεις του αναρχισμού, όπως ο πρωτογονισμός ή η αναρχική αρχαιολογία και η αναρχική ανθρωπολογία, έχουν εστιάσει στη μελέτη της φύσης και της καταγωγής του. Από αυτήν την άποψη, έχει υποστηριχθεί ότι το Κράτος είναι ένας κοινωνικός σχηματισμός με οικουμενικό χαρακτήρα, που έχει αναδυθεί σε πολυάριθμους πολιτισμούς κατά τη διάρκεια της ιστορίας. Το βλέπουμε από την αρχαία Αίγυπτο, μέχρι τη Ρώμη και από το κράτος των Ίνκας στο Περού μέχρι το κράτος των Αζτέκων στο Μεξικό. Αυτό που χαρακτηρίζει το Κράτος σε γενικές γραμμές είναι η κάθετη, εξειδικευμένη και ιεραρχική κοινωνική οργάνωση, που προκύπτει από τη συσσώρευση του παραγωγικού πλεονάσματος και ο συγκεντρωτισμός διαφόρων θεσμών που σχετίζονται με τον στρατιωτικό, τον φορολογικό, τον οικονομικό τομέα, τον τομέα της δικαιοσύνης, κ.ά. Έτσι, τα Κράτη καταβροχθίζουν τη ζωτική δυναμική αμέτρητων κοινοτήτων με πιο οριζόντιο χαρακτήρα, που έχουν χαρακτηρίσει τους ανθρώπινους πληθυσμούς για το μεγαλύτερο μέρος της ιστορίας τους. Πάνω σε αυτό το θέμα υπάρχουν πολλές συζητήσεις: για το αν το πρόβλημα εμφανίζεται κατά τη μετάβαση από τον νομαδικό στον καθιστικό τρόπο ζωής ή αν σχετίζεται περισσότερο με την ανάπτυξη της εντατικής γεωργίας και κτηνοτροφίας, την εμφάνιση της γραφής,

η ακόμα και τον έλεγχο της φωτιάς από τον άνθρωπο.

Αλλά δεν συνηθίζεται να αμφισβητείται κάτι αρκετά προφανές: ο ευρωκεντρισμός που διέπει όλη τη συζήτηση και την ίδια την έννοια του Κράτους. Αυτό γίνεται εύκολα εμφανές, αν κάνουμε μια απλή άσκηση. Για παράδειγμα, οι Κέτσουα αποκαλούσαν Ταγουαντινσούγιο το έδαφος που εξουσίαζε ο Ίνκα. Αυτή η ονομασία αναφερόταν στο κοινωνικοπολιτικό, οικονομικό, θρησκευτικό, κλπ. σύστημα, που εφαρμοζόταν στην περιοχή που υπάκουε στην κυριαρχία του. Ο ευρωκεντρικός τρόπος με τον οποίο βλέπουμε το ζήτημα, κάνει λόγο αβίαστα για Κράτος ή για Αυτοκρατορία των Ίνκας, κάτι που μας ακούγεται πολύ οικείο. Αλλά αν μιλούσαμε για ρωμαϊκό ή καστιλιάνικο Ταγουαντινσούγιο, αμέσως θα βρίσκαμε την αναφορά παράξενη, ακόμα και αστεία. Μπορούμε να επαναλάβουμε το ίδιο παράδειγμα και σε άλλες περιπτώσεις, αν σκεφτούμε π.χ. ότι θα μπορούσε να υπάρξει ένα βρετανικό Σουλτανάτο ή ένα γαλλικό Χαλιφάτο. Ως απάντηση σε αυτήν την κριτική, θα μπορούσε αμέσως να πει κανείς ότι το «Κράτος» είναι μια έννοια που εμπεριέχει πολυάριθμες μορφές Κράτους, όπως είναι τα προαναφερθέντα. Δηλαδή, ότι το Κράτος είναι μια μετα-έννοια. Αλλά αυτό δεν αρκεί. Με αυτή την αχρονική και αποικική έννοια του Κράτους, περικλείουμε σε μια κοινή ιδέα πάρα πολλές μορφές κοινωνικής οργάνωσης διαφοροποιημένου χαρακτήρα και αυτό δεν μας βοηθάει να κατανοήσουμε τί ακριβώς είναι αυτό που κατακρίνουμε στο Κράτος από τη σκοπιά του αναρχισμού.

Τώρα, θα μπορούσε να πει κανείς ότι αυτή η συζήτηση είναι μόνο ιστορική και ακαδημαϊκή, εφόσον αυτό που κυριαρχεί σήμερα στον κόσμο είναι το σύγχρονο Κράτος, για το οποίο πράγματι υπάρχει μια λεπτομερής αναρχική κριτική. Αυτό είναι αλήθεια. Και μάλιστα, θεωρούμε ότι η αναρχική κριτική στο σύγχρονο Κράτος είναι η καλύτερη και η πιο εκλεπτυσμένη από όλες όσες γνωρίζουμε. Αλλά αυτή η κριτική δεν χρησιμεύει το ίδιο για να κατακρίνουμε το Ταγουαντινσούγιο, τα σουλτανάτα ή τα χαλιφάτα, επειδή αυτά εντάσσονται σε ετερόκλητες πολιτισμικές λογικές, με διαφορετικές συλλήψεις της εξουσίας και θα χρειαστεί να δουλέψουμε με θεωρητικά στοιχεία των συγκεκριμένων πολιτισμών, για να μπορέσουμε να ασκήσουμε μια βαθιά και, κυρίως, έγκυρη κριτική. Δεν μπορούμε να κατακρίνουμε το Ταγουαντινσούγιο ή την αρχαία Αίγυπτο με τα ίδια εργαλεία με τα οποία κατακρίνουμε το

σύγχρονο δυτικό Κράτος.

Αυτήν τη συζήτηση την ανοίγουμε εδώ επειδή περιέχει ένα ενδιαφέρον μήνυμα που αφορά το γενικό μας πρόβλημα. Κατά βάθος, αυτό που συζητάμε και αμφισβητούμε εδώ, είναι η ιδέα της εξουσίας. Με λίγα λόγια, θα μπορούσαμε να πούμε ότι όταν η εξουσία ασκείται κάθεται, μπορούμε να αρχίσουμε να μιλάμε για Κράτος και ως εκ τούτου να το κατακρίνουμε ως κοινωνικό σχηματισμό. Δεν διαφωνώ απόλυτα με αυτόν τον ισχυρισμό, αλλά θα έπρεπε να είναι πολύ χρωματισμένος από τη σκοπιά του κάθε πολιτισμού, διαφορετικά πέφτουμε στην παγίδα του πατερναλισμού. Κάτι τέτοιο συμβαίνει όταν λέμε στους λαούς πώς πρέπει να οργανώνονται σωστά και ότι ο τρόπος που το κάνουν είναι κάθετος ή μη ελευθεριακός, κλπ. Υπάρχουν πολλοί τρόποι να γίνει κατανοητή και να ασκηθεί η εξουσία και δεν μπορούμε να μετρήσουμε τους μεν με τα μέτρα και τα σταθμά των δε. Αυτό το θέμα του ευρωκεντρισμού είναι πολύ σημαντικό να το δουλέψουμε, επειδή μετά προκύπτουν καταστάσεις όπως οι πρόσφατες κριτικές από κάποιους αναρχικούς χώρους ενάντια στην υποψηφιότητα για το Εθνικό Ιθαγενικό Κογκρέσο στο Μεξικό, οι οποίες τη χαρακτηρίζουν ως λανθασμένη πρωτοβουλία, ως μη προσιδιάζουσα στους αγώνες για την αυτονομία, μέχρι και ως «εκλογικίστικη», παραβλέποντας έτσι τις ιστορικές παραδόσεις του ιθαγενικού αγώνα που δεν επιδιώκουν να υποκαταστήσουν τις μορφές του κυρίαρχου αποικιακού συστήματος, αλλά ακριβώς να το ανατρέψουν με τους δικούς τους όρους.

Πατερναλισμός

Υπάρχει πληθώρα παραδειγμάτων από αναρχικούς στοχαστές που ενθουσιάστηκαν από τους τρόπους ζωής των προνεωτερικών λαών, στους οποίους έβλεπαν να υλοποιούνται σε μεγάλο βαθμό τα αναρχικά ιδανικά. Από τον 19ο αιώνα, μορφές όπως ο αναρχικός Γάλλος γεωγράφος Ελιζέ Ρεκλύ, ταξίδεψαν στην αμερικανική ήπειρο για να διαπιστώσουν αυτό το φαινόμενο με τα ίδια τους τα μάτια. Άλλοι, όπως ο Μπακούνιν και ο Κροπότκιν, αν και δεν ταξίδεψαν σε Βόρεια και Νότια Αμερική, χρησιμοποίησαν μελέτες και αφηγήσεις για τους λαούς αυτούς, προκειμένου να υποστηρίξουν τη θεωρία ότι η ανθρωπινή φύση βασιζόταν στην αλληλοβοήθεια. Αλλά αυτές οι ματιές ήταν

διαποτισμένες από την ιδέα ότι υπήρχαν λαοί πρωτόγονοι και λαοί πολιτισμένοι. Για τους στοχαστές αυτούς, οι τρόποι ζωής των προνεωτερικών λαών ήταν ένα επιχείρημα που επιβεβαίωνε τις θεωρίες τους, αλλά όχι ένας πολιτικός ορίζοντας που θα μπορούσε να αποτελέσει αντικείμενο έμπνευσης, καθώς επρόκειτο για λαούς που θεωρούνταν «καθυστερημένοι». Εξαιτίας της πρόσδεσής τους στην ιδέα της προόδου, οι στοχαστές αυτοί αποκαλούσαν τους τρόπους οργάνωσης των ιθαγενών λαών με πολύ πατερναλιστικά επίθετα, όπως «πρωτόγονοι κομμουνισμοί», υπονοώντας ότι οι δικοί τους κομμουνισμοί ήταν πιο «προχωρημένοι», «ενηλικιωμένοι» ή «πολιτισμένοι».

Αυτός ο πατερναλισμός ήταν κληρονόμος της ρατσιστικής ιδέας του «ευγενούς αγρίου» που εισήγαγε ο Ρουσώ τον 18ο αιώνα, η οποία προτείνει ότι σε ένα μακρινό παρελθόν, όταν το ανθρώπινο ον ακόμα δεν είχε δημιουργήσει πολιτισμούς και ήταν κομμάτι της φύσης, ο άνθρωπος ήταν αγαθός από τη φύση του. Το πρόβλημα προέκυψε όταν κατά την εξέλιξη του πολιτισμού, αναπτύχθηκε ένα συγκεκριμένο παιδαγωγικό-κοινωνικό σύστημα, που τον μετέτρεψε σε ένα εγωιστικό ον. Για να υποστηρίξει τη θεωρία του, ο Ρουσώ έστρεψε το βλέμμα του προς τους προνεωτερικούς λαούς, ως παράδειγμα ανθρώπων που ακόμα ζούσαν σε αυτήν τη «φυσική κατάσταση», όπου κυριαρχούσε ένα είδους άγριας πρωτογενούς καλοσύνης.

Με λίγα λόγια, αυτοί οι πρώτοι αναρχικοί επέκριναν όψεις του πολιτισμού της εποχής τους, αλλά δεν έθεταν υπό αμφισβήτηση την ίδια την ιδέα του πολιτισμού που είχε χτιστεί πάνω στη σφαγή και την εκμετάλλευση των προνεωτερικών λαών, η οποία είχε νομιμοποιηθεί από ένα κοινωνικό αποικιακό σύστημα που καθόριζε ότι υπήρχαν λαοί πιο «προχωρημένοι» από άλλους. Από εκεί απορρέει και η πεποίθησή τους ότι οι δικοί τους αναρχισμοί ήταν αναπτυγμένοι και λιγότερο «πρωτόγονοι» από εκείνους των ιθαγενών λαών. Αυτός ο πατερναλισμός επιβιώνει μέχρι τις μέρες μας και με τρόπο λίγο ή πολύ συγκαλυμμένο, εξακολουθεί να αντιμετωπίζει με θυματοποιητική ματιά τους ιθαγενείς λαούς ή να προσπαθεί να μιλήσει για λογαριασμό τους.

Εξωτισμός

Αυτό το πρόβλημα μπορεί να ανιχνευτεί στις θέσεις κάποιων ρο-

μαντικών ανθρωπολόγων του 19ου αιώνα, οι οποίοι αντιδρούσαν στον ορθολογισμό και την ιδέα της προόδου. Ο ρομαντισμός σε γενικές γραμμές εξιδανίκευε το παρελθόν ως μια καλύτερη εποχή και οι ανθρωπολόγοι που έβλεπαν με αυτόν τον τρόπο τον κόσμο, έβρισκαν στον τρόπο ζωής των προνεωτερικών λαών αποδείξεις που συνηγορούσαν υπέρ αυτού. Οι προνεωτερικοί λαοί προσεγγίζονταν σαν ένα παγωμένο παρελθόν, σαν ένα παρελθόν πιο υγιές απ' ότι το παρόν της Δύσης. Αυτή η οπτική επηρέασε τη στάση της αναρχικής ανθρωπολογίας του 20ου αιώνα, όπου η προκατάληψη της προόδου έπαψε να είναι παρούσα σε κάποιους συγγραφείς, όπως ο Ράντκλιφ-Μπράουν και ο Πιερ Κλαστρ.

Αυτοί βρήκαν στις επιτόπιες έρευνές τους σε ιθαγενείς λαούς της Αφρικής και της Αμερικής αντίστοιχα, τις αποδείξεις για το ότι η ανθρώπινη ζωή μπορούσε να οργανωθεί αποτελεσματικά με κοινοτικό και μη κρατικό τρόπο. Επιπλέον, βρήκαν ότι σε διάφορες κοινότητες υπήρχαν μηχανισμοί που φρέναραν την πιθανότητα συγκέντρωσης της εξουσίας στα χέρια λίγων, αποφεύγοντας τη γέννηση του Κράτους και την εμφάνιση μεγάλων κοινωνικών ιεραρχιών. Αυτές οι εργασίες, από τις οποίες ξεχωρίζει το έργο του Κλαστρ με τίτλο Η κοινωνία ενάντια στο Κράτος (1974), υπήρξαν η πρωτοπορία μιας προσέγγισης λιγότερο πατερναλιστικής και λιγότερο υποκείμενης στην έννοια της προόδου στο εσωτερικό της Ανθρωπολογίας. Επιπλέον, υποστήριξαν ότι δεν υπήρχαν κάποιοι αναρχισμοί «περισσότερο αναπτυγμένοι» από κάποιους άλλους, αλλά ότι μια πληθώρα εκδοχών των αναρχικών ιδεών ήταν παρούσα σε διαφορετικές πολιτισμικές παραδόσεις.

Ωστόσο, κι αυτοί οι στοχαστές δέχτηκαν την κριτική ότι διατηρούσαν έναν ακαδημαϊκό και εννοιολογικό ευρωκεντρισμό που κατέληγε να υποπίπτει σε θέσεις που προσέγγιζαν με εξωτική ματιά και εξιδανίκευαν τους μακρινούς λαούς, αποδίδοντάς τους κάτι σαν μία «αγνότητα». Το γεγονός αυτό παρεμπόδιζε την κατανόηση των σύνθετων δυναμικών των εσωτερικών τους ιεραρχιών και κυριαρχιών ή των ιστορικών τους σχέσεων με το αποικιακό σύστημα.

Ο εξωτισμός μπορεί να λειτουργήσει σαν ένας ρατσισμός αντίστροφος του πατερναλιστικού, με την έννοια ότι εξιδανικεύει άλλους λαούς σα να ήταν «ανώτεροι» και απαιτεί από εκείνους να παραμένουν κάθε στιγμή στο ύψος της «αγνότητας» που τους αποδίδεται.

Αυτό μπορεί να αορατοποιεί πλήθος στρατηγικών επιβίωσης και αγώνα των λαών της ηπείρου μας, οι οποίες, αν και έχουν αναδειχτεί λιγότερο, ήταν παρούσες σε πλήθος εξεγέρσεων που ιστορικά έχουν πραγματοποιηθεί ενάντια στο καταπιεστικό αποικιακό σύστημα, από το οποίο βίωναν τη διαρκή καταστολή ως λαοί.

Ορίζοντες δέσμευσης

Εάν προτείνουμε την αποαποικιοποίηση του αναρχισμού, είναι επειδή θεωρούμε ότι έχει μια μεγάλη δυναμική ώστε να μπορεί να κάνει κάτι τέτοιο. Το πρόταγμα του να αποαποικιοποιήσουμε κάτι, γίνεται πάντα προκειμένου να το βελτιώσουμε. Δεν θα είχε νόημα, για παράδειγμα, να προτείνουμε την αποαποικιοποίηση του καπιταλισμού. Για πολλούς λόγους πιστεύουμε ότι ο αναρχισμός είναι ο εκλεκτός σύντροφος των αγώνων των λαών και εκείνη η δυτική πολιτική παράδοση που περισσότερο από κάθε άλλη μπορεί να κάνει διάλογο με αυτούς τους αγώνες. Δεν χρειάζεται να κάνουμε ασαφή τα όρια του αναρχισμού, να τον «αραιώσουμε» μέσα σε άλλους αγώνες, αλλά να γίνουν σεβαστά τα διαφορετικά πλαίσια. Δεν χρειάζεται, επίσης, να επιδιώκουμε ο αναρχισμός να επισκιάσει άλλους αγώνες, ούτε οι αγώνες των λαών να επισκιάσουν τον αναρχισμό, καθώς ο κάθε αγώνας έχει το νόημα και την εξέλιξή του. Αυτό που χρειάζεται είναι να ενώσουμε και να συνδυάσουμε προσπάθειες αγώνα ενάντια στον κοινό εχθρό.

Η αποαποικιοποίηση του αναρχισμού θα μπορούσε στις σημερινές συνθήκες να θέσει τις βάσεις για έναν διάλογο μέσα από τον οποίο θα έρθουμε σε επαφή με τους αγώνες των λαών με τρόπο αμοιβαίο, ειλικρινή και σε βάθος. Όταν έρθει εκείνη η στιγμή, σίγουρα οι λαοί θα εντυπωσιαστούν από την τεράστια ποικιλομορφία αναρχισμών που έχουν υπάρξει και που υπάρχουν, καθώς και από όλα όσα μπορούν να μάθουν από εμάς και αντίστροφα, εμείς από αυτούς. Αυτό είναι σημαντικό να το τονίσουμε, επειδή πρέπει να ξεκαθαρίσουμε ότι η κριτική που επιχειρήσαμε σε αυτό το κείμενο, είναι μόνο γενικού και προκαταρκτικού χαρακτήρα. Υπάρχει, μάλιστα, ένα πλήθος αποχρώσεων και πλαισίων μέσα στις διάφορες αναρχικές παραδόσεις, που μπορούν να εμπλουτίσουν τη συζήτηση, ακόμα και να δείξουν την ύπαρξη αναρχι-

κών εμπειριών που έχουν αποφύγει ή έχουν αντιμετωπίσει το πρόβλημα της ρατσιστικής και αποικιακής προσέγγισης. Η αποαποικιοποίηση του αναρχισμού μπορεί να αποτελέσει μια γραμμή που πρέπει να ληφθεί υπόψη σε εκείνα τα πλαίσια όπου θα προκύψει η αναγκαιότητα να ξεκινήσει ένας γόνιμος διάλογος ανάμεσα σε διαφορετικές παραδόσεις αγώνα με πολύ παρόμοιες επιθυμίες, ώστε να προετοιμαστεί το έδαφος για κοινούς ορίζοντες και κοινές πολιτικές δράσεις.

Επιπλέον, όλη αυτή η προσπάθεια χρειάζεται να συνδεθεί συστηματικά και παράλληλα με το πρόταγμα της αποπατριαρχικοποίησης, που επίσης αποτελεί κομβικό πρόβλημα, όπως έχουν επισημάνει οι διάφοροι φεμινισμοί του Νότου, που έχουν διασταυρώσει στις αναλύσεις τους τις μεταβλητές της τάξης, της φυλής και του φύλου. Η δουλειά αυτή έχει ήδη ξεκινήσει και βρίσκεται σε εξέλιξη. Όπως έχει δείξει ο Μπενχαμίν Μαλντονάδο, ο μαγκονισμός¹⁶ είναι ένα παράδειγμα του αποαποικιακού αναρχισμού στο Μεξικό, το ίδιο και η πρόταση του «τσι'ξι» αναρχισμού που προτείνει η Σίλβια Ριβέρα Κουσικάνκι ή τα εκπαιδευτικά προγράμματα των σχολείων-αϊγιού¹⁷ στη Βολιβία, τα οποία μελέτησε ο Αρτούρο Βίλτσις. Όλες αυτές οι εμπειρίες τροφοδοτούνται από τον οριζόντιο διάλογο ανάμεσα στους αγώνες των λαών, μετασχηματίζοντας αμοιβαία και τις δύο παραδόσεις, μέσα από μια αλληλεπίδραση ειλικρινή, παραγωγική και βαθιά επαναστατική.

¹⁶Ο μαγκονισμός ήταν ένα κίνημα επαναστατικής και αναρχοσυνδικαλιστικής έμπνευσης που επηρεάστηκε από τη δράση των αδερφών Ρικάντο και Ενρίκε Φλόρες Μαγκόν και προηγήθηκε της Μεξικανικής Επανάστασης του 1910 [Σ.τ.μ.]

¹⁷Τα σχολεία-αϊγιού ήταν ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα που βασιζόταν στην κοινοτική οργάνωση και τις παραδόσεις των λαών Κέτσουα και Αϊμάρα. Το πρώτο από αυτά λειτούργησε αρχικά παράνομα τη δεκαετία του 1930 στη Γουαρισάτα της Βολιβίας. Οι αρχές που εφάρμοσε αποτέλεσαν στη συνέχεια έμπνευση για πολλά προγράμματα ιθαγενικής εκπαίδευσης σε ολόκληρη την ήπειρο [Σ.τ.μ.].

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΔΥΣΗΝΙΟΣ ΤΥΠΟΣ